

Maa- ja metsätalousvaliokunta

VIITE Lausuntopyyntö 17.3.2024

ASIA Lausunnon antaminen hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Kalatalouden Keskusliitto jäsenjärjestöinen on tutustunut lausunnolla olevaan esitysluonnokseen aluehallintouudistuksesta sekä siihen liittyviin aineistoihin ja toteamme seuraavan:

Esitysluonnoksessa, jonka tausta on Orpon hallitusohjelman kirjaukset valtion aluehallinnosta ja sen uudistamisesta. Hallituksen esitykseen sisältyy ehdotukset valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisoinniseksi, joiden tavoitteeksi on asetettu yhdenmukaisten lupa- ja valvontakäytäntöjen vahvistaminen alueesta riippumatta sekä lupaprosessien sujuvoittaminen. Osana uudistusta nykyiset elinkeino- liikenne- ja ympäristö (ELY)-keskukset korvattaisiin elinvoimakeskuksiin, joihin myös esityksen mukaan kalatalouden tehtävät siirtyisivät. Valtion alueellisen ympäristöhallinnon lupa- ja valvontatehtävät suunnitellaan siirrettäväksi kokonaisuudessaan perustettavaan valtakunnalliseen virastoon. Osa nykyisistä tehtävistä katsotaan kuitenkin edistämistehtäviksi ja ne siirtyvät perustettaviin elinvoimakeskuksiin.

ELY-keskusten kalataloustehtävät ovat jo nykyisellään laaja asiantuntemusta edellyttävä hallinnollinen kokonaisuus. Uudistuksessa näyttää olevan tarkoitus säilyttää nykyisenlainen kalataloustehtävien aluejako. Tämä jaon säilyttäminen on ehdottomasti kannatettavaa. Nykyisen mallin säilyttäminen turvaa nähdäksemme parhaiten eri alueita koskettavien kalatalouteen liittyvien erityiskysymysten huomioinnin ja on koko toimialan jatkuvuuden kannalta perusteltua. Kokonaisuutta tarkasteltaessa huomio kiinnittyy siihen, ettei alueellisia erityistehtäviä, kuten Lapin ELY:n lakiin perustuvaa roolia rajajokia koskevista erityiskysymyksissä ole kaikilta osin huomioitu. Nämä lakiin kuin asetuksiin perustuvat tehtävät on kaikkien nykyisten alueiden osalta otettava huomioon jatkovalmistelussa ja saatettava yhtenäisesti osaksi asetusta elinvoimakeskuksiin.

Lisäksi on kiinnitettävä erityistä huomiota jatkovalmistelussa kansalaisten kielellisten oikeuksien toteutumisen edellytyksiin niin henkilöstön osaamista tukemalla ja heitä kouluttamalla sekä turvaamalla tarvittavat puitteet ja resurssit. Nykyinen tilanne, että materiaaleja on usein saatavilla vain suomeksi, on omiaan lisäämään niin kansalaisten kokemaa hallinnollista taakkaa, kuin sitomalla resursseja myös viranomaistyöstä.

Luonnoksessa ehdotetaan säädettäväksi, että viraston ympäristötehtäviä hoitavalla toimialalla on yleistä etua ympäristöä koskevassa päätöksenteossa ja muutoksenhaussa valvova yksikkö. Organisoitintapa on poikkeuksellinen ja lakiehdotuksessa on lisäksi useita muita toiminnan riippumattomaan järjestämiseen liittyviä säännöksiä, joiden sisältö ja vaikutukset eivät nykyisestä esityksestä selviä ymmärrettävällä tavalla.

Oikeusturvan näkökulmasta esityksen säännökset hallintokantelun käsittelystä eivät vaikuta kaikilta osin perustelluilta, kun hallintokantelun tekemisestä (hallintokantelun käsittely) säädetään hallintolain (434/2003) 8 a luvussa. Esityksessä todetaan lisäksi, jollei muussa laissa toisin säädettäisi, viraston päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään. Kun esimerkiksi niin ympäristönsuojelulaissa kuin vesilaissa, on lisäksi erityisiä muutoksenhakusäännöksiä, joita sovellettaisiin ehdotetun säännöksen sijasta, on ehdotettu muotoilu ongelmallinen. Hallinnon asiakkaan näkökulmasta olisi aluehallintovirastoista annetun lain (896/2009) 23 §:n muotoilu muutoksenhakusäännöksiksi helpommin ymmärrettävä.

Lakiehdotuksien jatkovalmistelussa olisi kiinnitettävä erityistä huomiota, ettei esitykseen sisällytetä yleislainsäädännön kanssa päällekkäistä sääntelyä ja että viittaukset muualla lainsäädännössä tulevat tosiasiasa huomioiduksi. Nyt esityksessä on toteamuksia, jotka eivät luonteensa puolesta kuulu lain tasolle, vaan ennemminkin perusteluihin.

Kun aluehallintouudistuksen kanssa on käynnissä useita kalatalousalaa suoraan ja välillisesti koskettavia lainsäädännön uudistushankkeita, olisi että tämän uudistuksen toimeenpanon vaikutuksia seurattava tarkasti. Jo käynnistettyjen lakiuudistusten yhteisvaikutusten arviointia ei ole ollut mahdollista tehdä ja kokonaisuuden vaikutusten arviointia hankaloittavat niin tulevat lainsäädäntöhankkeet kuin alati muuttuva toimintaympäristö. Kun tavoitteena on myös toiminnan tehostaminen, olisi huomioitava, että kiristyvien ilmasto- ja ympäristötavoitteiden saavuttaminen alati kiristyvässä kilpailussa vaatii kalatalousalan näkökulmasta niin toimivia rakenteita kuin riittäviä resursseja viranomaisten toiminnassa.

Helsingissä 25. päivänä maaliskuuta 2025

Rasmus Åkerblom
Lakimies